

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ШПАРИК НАЗАР ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК 349.6 (477)

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АКТИ
ЯК ДЖЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ**

спеціальність: 12.00.06 – земельне право; аграрне право;
екологічне право; природоресурсне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціального права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
Ващишин Марія Ярославівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри соціального права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України
Балюк Галина Іванівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри екологічного права;

кандидат юридичних наук, доцент
Ільків Наталія Володимирівна,
Львівський державний університет
внутрішніх справ,
заступник декана з навчально-
методичної роботи факультету №6.

Захист відбудеться «05» квітня 2017 р. о 13 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.52 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал №12.

Автореферат розісланий «1» березня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої
ради

Т.Г. Ковальчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На формування сучасного національного екологічного законодавства значною мірою впливають прогресивні норми міжнародно-правових актів, які спрямовані на вирішення глобальних та континентальних проблем охорони довкілля. Україна після проголошення незалежності ратифікувала понад 100 таких актів та взяла на себе зобов'язання щодо виконання міжнародних екологічних проектів у Карпатському, Дунайському регіонах та у Чорному морі, а також була ініціатором розробки і підписання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році значно посилило євроінтеграційні процеси нашої держави, а узгодженість екологічної політики стала одним із пріоритетних напрямків реформ вітчизняної системи охорони довкілля.

Разом з тим правотворча діяльність та правозастосовна практика у сфері охорони довкілля потребує все більшого врахування прогресивних норм міжнародного права, які регулюють екологічні відносини. З огляду на це існує об'єктивна необхідність у проведенні комплексного дослідження поняття, значення, ознак та видів міжнародно-правових актів, які спрямовані на охорону довкілля та вироблення рекомендацій щодо імплементації міжнародних договорів у національне екологічне законодавство й обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства з урахуванням позитивного міжнародно-правового досвіду у цій сфері.

Науково-теоретичну основу дослідження особливостей міжнародно-правових актів як джерел екологічного права становлять праці вітчизняних представників науки екологічного та міжнародного права: В.І. Андрейцева, А.О. Андрусевича, Н.І. Андрусевич, Г.І. Балюк, В.Г. Буткевича, М.Я. Ващишин, Ю.Л. Власенко, П.О. Гвоздика, А.П. Гетьмана, С.В. Єлькіна, Н.В. Ільків, Н.Р.Кобецької, З.Я. Козак, С.М. Кравченко, М.В. Краснової, В.І. Лозо, Н.Р.Малишевої, М.О. Медведєвої, В. Л. Мунтяна, В.В. Носіка, А.К. Соколової, П.М. Сухорольського, Ю.Ю. Туниці, В.І. Федоровича, Н.В. Фролової, Ю.С.Шемшученка, О.А. Шомпол, М.В. Шульги, О.М. Шуміла та інших.

Обґрунтування основних теоретичних положень і висновків дисертації проведено із використанням наукових праць сучасних зарубіжних представників науки екологічного, міжнародного та європейського права. Це, зокрема, У.Беєрлін, В. Бізек, А. Бойл, Дж. Бонайн, М. Боте, Г. Вінтер, Г. Вітцум, М.Гердеген, А. Кісс, Ф. Комт, Л. Кремер, В. Лянґ, Г. Ляутерпахт, Т. Мараун, К.Мессершмідт, Г. Петерс, Ф. Сандс, Я. Симонідес, Дж. Фрідріх, Д. Шелтон та інші.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з планом наукової роботи кафедри

трудового, аграрного та екологічного права Львівського національного університету імені Івана Франка в межах держбюджетної теми «Проблеми систематизації трудового, земельного та екологічного законодавства» (номер державної реєстрації 0111U005531).

Мета і завдання дослідження. *Метою* цієї наукової роботи є з'ясування ознак та значення міжнародно-правових актів як джерел екологічного права України і способів їх імплементації до національного законодавства.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі *завдання*:

- дослідити поняття та значення міжнародно-правових актів, визначити критерії і здійснити їх класифікацію як джерел екологічного права України;
- проаналізувати способи імплементації міжнародно-правових актів до національного законодавства у сфері охорони довкілля;
- визначити поняття та виокремити механізм реалізації міжнародно-правових стандартів у галузі охорони довкілля;
- охарактеризувати якість імплементації Україною глобальних, європейських та регіональних міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля;
- запропонувати необхідні заходи для покращення результатів імплементації деяких міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля;
- дослідити юридичну природу актів європейських організацій та з'ясувати їх вплив на національне законодавство;
- визначити стан адаптації (апроксимації) екологічного законодавства України до стандартів Європейського Союзу на прикладі окремих Директив ЄС у сфері охорони довкілля;
- проаналізувати якість виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини у сфері захисту екологічних прав громадян України;
- сформулювати пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного екологічного законодавства для подолання проблем, які випливають із рішень ЄСПЛ, де Україна виступала відповідачем в екологічних справах.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини у сфері охорони довкілля, що врегульовані та потребують правового врегулювання у контексті міжнародно-правових зобов'язань України.

Предметом дослідження є національне законодавство та міжнародно-правові акти, практика Європейського суду з прав людини та джерела права Європейського Союзу, що містять положення, спрямовані на регулювання відносин у сфері охорони довкілля, а також положення еколого-правової доктрини про місце і значення міжнародно-правових актів у системі джерел екологічного права України та щодо проблем їх імплементації у національне екологічне законодавство.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження було використано низку загальноприйнятих у юридичній науці та науці екологічного права методів. Із загальнонаукових методів застосовано метод аналізу та синтезу, формально-логічний та структурно-функціональний метод, а із спеціальних – формально-юридичний, порівняльно-правовий метод, метод правового моделювання, метод тлумачення правових норм. Метод аналізу та синтезу, формально-логічний та структурно-функціональний методи використано для дослідження поняття, ознак та видів міжнародно-правових актів як джерел екологічного права України, розкриття змісту й обсягу напрямів правового впливу міжнародних договорів у сфері охорони довкілля на розвиток екологічного законодавства України (підрозділи 1.1., 1.2., 1.3.). Також за їх допомогою вироблено пропозиції щодо забезпечення ефективної імплементації міжнародно-правових актів у національне екологічне законодавство (підрозділи 1.3., 2.1., 2.2., 2.3., 3.2.), адаптації (апроксимації) законодавства України до законодавства Європейського Союзу (підрозділ 3.1.). Використання порівняльно-правового методу, методу тлумачення правових норм дало змогу з'ясувати спільні та відмінні підходи до шляхів імплементації міжнародно-правових актів як джерел екологічного права в Україні та за межами нашої держави (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3., 3.2.). Для вдосконалення чинних положень екологічного законодавства та внесення пропозицій щодо створення нових приписів застосовано формально-юридичний метод (підрозділи 1.3., 2.1., 2.2., 2.3., 3.2.).

Основні положення та результати дисертації сформульовані на основі аналізу чинного законодавства України, міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля та юридичної наукової літератури.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших комплексних наукових досліджень міжнародно-правових актів як джерел екологічного права України та способів їх імплементації до національного законодавства.

На захист виносяться нові наукові положення і висновки, сформульовані відповідно до поставленої мети та задач дослідження. Зокрема:

вперше:

– міжнародно-правові стандарти у сфері охорони довкілля визначаються як закріплені у міжнародно-правових актах засади та норми, які визначають прийнятний та безпечний стан довкілля, встановлюють обов'язки держав щодо забезпечення, охорони й захисту навколишнього середовища, мають сталий характер і підлягають безумовному виконанню;

– визначено послідовність трансформації міжнародно-правових стандартів у сфері охорони довкілля у норми національного екологічного законодавства від їх проголошення, міжнародного визнання та підтримки до ухвалення національних екологічних стратегій, концепцій, програм і планів та визначення безпосередніх шляхів реалізації у національній системі права;

– запропоновано для визначення ефективності міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля класифікувати їх за рівнем імплементації у національне екологічне законодавство як міжнародно-правові акти із: належним, задовільним та незадовільним рівнем імплементації;

– заходи апроксимації законодавства України до положень Директив ЄС у секторі управління довкіллям та інтеграції екологічної політики в інші галузеві політики запропоновано поділяти на загальні та спеціальні. Загальні заходи стосуються кожної Директиви ЄС з цього сектора незалежно від її специфіки. Спеціальні заходи апроксимації стосуються конкретних Директив ЄС у галузі охорони довкілля, що передбачені у Додатку XXX Угоди про асоціацію і в кожному випадку залежать від специфіки закріплених в Директиві ЄС норм права;

– пропонується законодавчо передбачити створення тимчасових спеціальних екологічних комісій (ТСЕК) для виявлення причин, можливих наслідків, шляхів та способів усунення екологічно небезпечної діяльності на локальному рівні. Склад таких ТСЕК формуватимуть з представників публічної адміністрації, громадських організацій, експертів-екологів, потерпілих від екологічно небезпечної діяльності осіб (якщо такі є на момент створення та роботи комісії);

удосконалено:

– теоретичне визначення міжнародно-правового акту, що є джерелом екологічного права України як формально визначений результат волевиявлення суб'єктів міжнародного права, що має загальнообов'язковий характер, спрямований на врегулювання суспільних відносин у сфері охорони довкілля з урахуванням їх юридичних, географічних, біологічних та екологічних особливостей, і є частиною екологічного законодавства України;

– теоретичні напрацювання щодо просторового критерію класифікації видів міжнародно-правових актів як джерел екологічного права України, за яким вони поділяються на глобальні, європейські, регіональні (або локальні) міжнародні договори;

– наукові висновки про те, що акти Європейського Союзу хоч і не є джерелами права України, однак безпосередньо впливають на національне законодавство, оскільки передбачають необхідність апроксимації нашого законодавства до права ЄС згідно з Угодою про асоціацію та додатками до неї;

– науково-практичні пропозиції щодо шляхів подолання проблем та недоліків, які випливають із еколого-правових рішень Європейського суду з прав людини. Вбачається за потрібне забезпечити оптимальне співвідношення між публічними інтересами держави і приватними екологічними інтересами громадян за рахунок підвищення санкцій за порушення екологічного законодавства, що спричинили шкоду здоров'ю населення та дотримання строків вирішення відповідних спорів;

набули подальшого розвитку:

– наукові висновки щодо виокремлення ролі та значення джерел «м'якого права» у системі міжнародних еколого-правових актів, які пропонується називати «міжнародно-правовими актами-принципами»;

– теоретичні обґрунтування щодо критеріїв поділу міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля. Запропоновано класифікувати їх за критерієм юридичної сили, за рівнем імплементації, за просторовим критерієм, за об'єктом правового регулювання, за питомою вагою природоохоронних норм. Це дозволяє найбільш повно відобразити ознаки і специфіку цих актів, враховуючи юридичні, географічні, біологічні та екологічні особливості врегульованих ними відносин;

– науково-практичні пропозиції щодо імплементації міжнародно-правових актів у законодавство України шляхом конкретизації механізмів та напрямів реалізації міжнародних зобов'язань, створення спеціалізованого підрозділу у структурі Міністерства екології та природних ресурсів України та залучення спеціалізованих громадських організацій і зацікавлених територіальних громад до процесів прийняття екологічно-значимих рішень.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані:

– у науково-дослідній роботі – під час подальших наукових досліджень з актуальних проблем джерел екологічного права;

– у правотворчій діяльності – для удосконалення імплементації екологічних міжнародно-правових актів до національного законодавства України;

– у правозастосовній діяльності – у практичній діяльності органів державної влади, Міністерства екології та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів, які пов'язані із екологічною діяльністю, а також судових органів різних рівнів тощо;

– у навчальному процесі – при викладанні курсу «Екологічне право України», при написанні підручників, монографій, навчальних посібників, довідкової, методичної літератури, а також під час проведення лекцій та семінарських занять.

Особистий внесок дисертанта. Усі результати дисертант отримав самостійно. Наукових праць, які стосуються теми дисертації, написаних у співавторстві, немає.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи доповідались та обговорювались на дванадцяти науково-практичних конференціях: XII Міжнародній студентсько-аспірантській конференції «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи» (м. Львів, 2013), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми

реформування земельних, екологічних, аграрних та господарських правовідносин» (м. Хмельницький, 2013), Круглому столі присвяченому пам'яті проф. Ю.О. Вовка «Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права» (м. Харків, 2013), Міжнародній науковій конференції «Дванадцять осінніх юридичних читань» (м. Хмельницький, 2013), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Правові відносини: проблеми теорії та практики» (м. Київ, 2013), Міжнародній щорічній науковій конференції молодих вчених, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави» (м. Львів, 2013), XX звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні», (м. Львів, 2014), Міжнародному міждисциплінарному симпозиумі «Права людини та довкілля в новій Україні: на честь професора С. М. Кравченко» (м. Львів, 2014), XXI звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 2015), XXII звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 2016), Круглому столі, присвяченому 40-річчю від часу заснування Кафедри соціального права юридичного факультету ЛНУ ім. І. Франка (м. Львів, 2016), Міжнародній науково-практичній конференції «Еволюція правового регулювання земельних, аграрних та екологічних відносин» (м. Львів, 2016).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у шести статтях у наукових фахових виданнях, одна з них – у науковому виданні іноземної держави (Польща) та тезах дванадцяти доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою і задачами дослідження. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, які поділяються на вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 217 сторінок, з яких основного тексту 186 сторінок, список використаних джерел займає 31 сторінку та налічує 323 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** аргументується актуальність обраної теми дисертації, наводиться характеристика стану її наукової розробки. Визначаються мета, основні задачі, об'єкт, предмет та методологічні засади наукового дослідження. Сформульовано наукову новизну, теоретичні та практичні результати, одержані автором.

Розділ 1 «Загальна характеристика міжнародно-правових актів як джерел екологічного права» складається із трьох підрозділів, у яких визначено поняття, значення, ознаки, види міжнародно-правових актів як джерел екологічного права та досліджено теоретичні й практичні аспекти імплементації цих актів в екологічне законодавство України.

У підрозділі 1.1. «Поняття та значення міжнародно-правових актів як джерел екологічного права» на підставі аналізу фахової літератури проведено співвідношення термінів «міжнародно-правовий акт» та «міжнародний договір». Аргументовано, що в екологічному праві міжнародно-правовий акт охоплює поняття міжнародного договору, але ті міжнародно-правові акти, що не є міжнародними договорами, вирізняються своєю особливою природою й відсутністю необхідності проходження довготривалих ратифікаційних та імплементаційних процедур для їх визнання на національному рівні. Використання терміну «міжнародно-правовий акт» відображає особливу природу, важливість та односторонній характер окремих документів у сфері екологічного права таких як акти «м'якого права», що не потребують ратифікації, але попри це реалізація норм-принципів цих декларацій відповідно до їх преамбул повинна бути для кожної держави справою честі і неписаним обов'язком, який переслідує мету забезпечення поваги до інтересів усіх і захисту цілісності глобальної системи охорони довкілля.

Підрозділ 1.2. «Види міжнародно-правових актів як джерел екологічного права» присвячено дослідженню критеріїв класифікації міжнародно-правових актів, що регулюють екологічні відносини.

У дисертації відображено, що на сьогодні не існує єдиного підходу щодо класифікації міжнародно-правових актів і це є результатом складності досліджуваної категорії. Крім загальних критеріїв класифікації, які характерні для всіх міжнародно-правових актів, потрібно виділити й спеціальні критерії класифікації міжнародно-правових актів, які притаманні тільки джерелам екологічного права такі як: просторовий критерій, за об'єктом правового регулювання у сфері довкілля, за необхідністю ратифікації, за питомою вагою природоохоронних норм, за рівнем імплементації у національне екологічне законодавство. Спеціальні критерії класифікації міжнародно-правових актів як джерел екологічного права найбільш повно характеризують їх ознаки, специфіку, враховують юридичні, географічні, біологічні та екологічні особливості цих актів.

Акти «м'якого права» у сфері охорони довкілля формують стандарти, визначають основні принципи, а також розвивають положення раніше прийнятих міжнародно-правових актів. Це акти, які мають особливу правову природу, адже вони не потребують проходження процедури набрання чинності і ратифікації. Відповідно держави не подають жодних поправок чи застережень зі своєї сторони при застосуванні цих актів. Тому ці договори на протигагу всім іншим міжнародно-правовим актам у сфері охорони довкілля пропонується називати «міжнародно-правовими актами-принципами у системі джерел екологічного права».

У підрозділі 1.3. «Імплементація міжнародно-правових актів у національне екологічне законодавство» аналізуються способи, механізми та методи впровадження міжнародно-правових актів у національне законодавство.

В Україні з моменту ратифікації міжнародного договору, його положення автоматично стають частиною національного законодавства. Тому, зважаючи на те, що міжнародно-правові акти у сфері охорони довкілля мають в основному рамковий характер, їх варто імплементувати іншим ефективнішим способом, аніж шляхом рецепції, із прописаним механізмом реалізації норм такого акту. Відзначається, що найбільш ефективним способом імплементції міжнародно-правових норм у сфері охорони довкілля у національне законодавство є трансформація, що полягає у прийнятті на основі ратифікованого Україною міжнародного договору узгоджених норм внутрішнього права.

Виділено основні проблеми, які існують при імплементції міжнародно-правових актів в екологічне законодавство України та запропоновано шляхи їх вирішення. Запровадження і дотримання в Україні міжнародно-правових стандартів у галузі охорони довкілля здійснюється у декількох напрямках: а) шляхом визнання чи укладання Україною міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля глобального, європейського та регіонального характеру, внаслідок чого вони проходять тривалий процес імплементції та у результаті цього стають частиною національного законодавства; б) шляхом адаптації національного законодавства до законодавства ЄС (так звана апроксимація).

Розділ 2 «Міжнародні договори як джерела екологічного права України» складається із трьох підрозділів, у яких досліджується вплив міжнародних екологічних договорів глобального, європейського та регіонального рівнів на законодавство України.

У підрозділі 2.1. *«Глобальні міжнародні договори як джерела екологічного права України»* аналізуються окремі ратифіковані Україною міжнародні договори, які спрямовані на вирішення екологічних проблем планетарного рівня.

До глобальних екологічних проблем традиційно відносять забруднення атмосферного повітря, руйнування озонового шару, зміну клімату, втрату біологічного різноманіття та забруднення довкілля токсичними і небезпечними речовинами. У глобальних міжнародних договорах відображено намагання світової спільноти максимально запобігати погіршенню стану довкілля, здійснюючи превентивні заходи та приймаючи відповідні міжнародні договори, охороняти та забезпечувати контроль за використанням природних ресурсів, детально регламентувати будь-яку торгівлю, що може негативно відобразитися на довкіллі, а також ефективно оцінювати вплив діяльності людей на навколишнє середовище.

Підрозділ 2.2. *«Європейські конвенції як джерела екологічного права України»* присвячено дослідженню міжнародно-правового регулювання екологічних проблем у Європі.

Особливість європейських конвенцій як джерел екологічного права полягає в тому, що вони приймаються в основному для всебічного врегулювання екологічно важливих питань та формування інституцій, збільшення ефективності правової охорони довкілля саме на європейському континенті.

У підрозділі на основі аналізу узагальнено проблеми імплементації європейських конвенцій у національне законодавство України, які є схожими за своїм характером із проблемами імплементації глобальних міжнародних договорів у сфері охорони довкілля та мають організаційно-правовий та інституційний характер. Сформульовано пропозиції для покращення результатів імплементації цих конвенцій.

У підрозділі 2.3. «*Регіональні (локальні) міжнародні договори України як джерела екологічного права*» аналізуються положення трьох регіональних міжнародних договорів у галузі охорони довкілля, стороною яких є Україна, а саме: Конвенції щодо співробітництва по охороні та сталому використанню ріки Дунай, Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат та Протоколів до неї, Конвенції про захист Чорного моря від забруднення та Протоколів до неї.

Метою цих угод є забезпечення належної охорони та сталого розвитку окремих унікальних природних ресурсів, зокрема, гірських масивів, водних об'єктів, їх флори та фауни тощо у окремих географічних регіонах.

Імплементація регіональних міжнародних договорів у сфері охорони довкілля є найбільш дієвим інструментом ефективної реалізації положень прогресивних міжнародно-правових стандартів, спрямованих на охорону, збереження та відтворення ландшафтного та біологічного різноманіття окремого географічного регіону чи природного комплексу (Карпати, Чорне море, ріка Дунай). Транскордонний характер таких природних комплексів спонукає держави до узгодження взаємних зусиль та координації спільних міждержавних програм для охорони біорізноманіття, притаманного саме цим географічним регіонам. Цей критерій покладений також в основу побудови національної екомережі України у складі Всеєвропейської екологічної мережі.

Розділ 3 «Акти європейських організацій як джерела екологічного права України» складається із двох підрозділів, у яких досліджено вплив стандартів Європейського Союзу та актів Європейського суду з прав людини на законодавство України у сфері охорони довкілля.

У підрозділі 3.1. «*Апроксимація екологічного законодавства України до нормативно-правових актів Європейського Союзу*» проаналізовано вплив нормативно-правових актів Європейського Союзу на законодавство України.

Охарактеризовано зміст термінів «апроксимація», «європеїзація права довкілля» та з'ясовано, у яких випадках їх застосування є найдоцільнішим. Досліджено шляхи апроксимації екологічного законодавства на сучасному етапі інтеграційного зближення України із ЄС.

Хоча джерела права ЄС не є джерелами права України, проте вони мають значний вплив на законодавство нашої держави відповідно до Угоди про асоціацію між Україною і ЄС. У подальшому, враховуючи напрямки зовнішньої політики України, такі інтеграційні процеси будуть лише посилюватися, а із набуттям членства ЄС джерела європейського права стануть для України обов'язковими і в ієрархії законодавства займатимуть свою нішу поміж Конституцією, ратифікованими міжнародними договорами та законами України.

Підрозділ 3.2. «Акти Європейського суду з прав людини як джерело екологічного права України» присвячено дослідженню впливу рішень Європейського суду з прав людини, які мають екологічний характер, на законодавство України, та аналізу відображених у цих рішеннях недоліків діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, які призвели до порушень екологічних прав громадян України.

Судова практика ЄСПЛ поширює свою юрисдикцію на територію України, причому це не залежить від того, чи стосувалися ці рішення безпосередньо України і її громадян, чи рішення було прийнято стосовно іншої держави.

Екологічні права громадян прямо не передбачені у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, проте існує безпосередній зв'язок між правом на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла, передбаченого статтею 8 Конвенції, та правом на безпечне для життя і здоров'я довкілля. У роботі сформульовано пропозиції, спрямовані на усунення проблем, що призводять до порушення екологічних прав громадян України і звернення їх за захистом до ЄСПЛ.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової задачі, що полягає у визначенні поняття, значення, видів міжнародно-правових актів як джерел екологічного права України, з'ясуванні їх особливостей, механізмів імплементації міжнародно-правових актів у національне екологічне законодавство. На підставі системного аналізу міжнародного та внутрішньодержавного законодавства обґрунтовано нові наукові положення і пропозиції з удосконалення нормативно-правової бази у сфері суспільних відносин, що досліджувались.

Основні висновки дисертації полягають у наступному:

1. Міжнародно-правові акти як джерела екологічного права України є частиною національного екологічного законодавства і фактором його подальшого розвитку, адже міжнародно-правові стандарти у сфері охорони довкілля мають прогресивний характер та сприяють вдосконаленню існуючих

природоохоронних положень, а також формулюють загальнообов'язкові екологічно обґрунтовані приписи, які потребують ратифікації Верховною Радою України та імплементації до національного екологічного законодавства.

2. Міжнародно-правовий акт як джерело екологічного права України – це формально визначений результат волевиявлення суб'єктів міжнародного права, що має загальнообов'язковий характер, спрямований на врегулювання суспільних відносин у сфері охорони довкілля з урахуванням їх юридичних, географічних, біологічних та екологічних особливостей, і є частиною екологічного законодавства України.

3. Ознаки міжнародно-правових актів як джерела екологічного права поділяються на *загальні* (такі, що стосуються всіх міжнародно-правових актів) та *спеціальні* (такі, що є характерними лише для екологічних міжнародно-правових актів). До *загальних* ознак потрібно віднести: 1) активну діяльність суб'єктів міжнародного права, яка в результаті взаємного волевиявлення матеріалізується у міжнародну домовленість у формі окремого документу; 2) пріоритетне місце у системі права України; 3) стабільність норм; 4) надання парламентом згоди на обов'язковість (крім джерел м'якого права). А до *спеціальних* відносяться: 1) визнана й обґрунтована необхідність міжнародно-правового регулювання охорони довкілля; 2) висока інтенсивність формування системи міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля; 3) значний вплив цих актів на розвиток національного екологічного законодавства; 4) незадовільний рівень імплементації в екологічне законодавство.

4. Для детальної характеристики та поглибленого аналізу видів міжнародних договорів як джерел екологічного права України пропонується застосувати просторовий критерій класифікації, за яким вони поділяються на *глобальні* (у яких Україна долучається до вирішення глобальних екологічних проблем), *європейські* (у яких Україна з огляду на своє географічне розташування співпрацює з іншими країнами Європи у вирішенні континентальних проблем охорони довкілля), *регіональні* (або локальні, які спрямовані на забезпечення екологічного захисту конкретних природних ресурсів та середовищ, з якими Україна територіально пов'язана) міжнародні договори.

5. Міжнародно-правові акти у сфері охорони довкілля є рамковими і залишають за учасниками вибір засобів досягнення їх цілей. Тому найбільш ефективним способом імплементації таких актів у національне законодавство України є спосіб трансформації, який полягає у прийнятті державою на основі тексту міжнародно-правового акту чи окремих його статей відповідних норм внутрішнього права.

6. Основними шляхами вирішення проблем імплементації міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля в Україні є такі:

1) оперативне доповнення або зміна національного екологічного законодавства;

2) визначення конкретних механізмів та шляхів реалізації взятих Україною міжнародних зобов'язань у сфері охорони довкілля;

3) створення окремих підрозділів у структурі Міністерства екології та природних ресурсів України, які свою діяльність концентрували б на реалізації відповідного міжнародно-правового акту та забезпечували б співробітництво у цьому напрямку;

4) забезпечення інформування та активнішого залучення спеціалізованих громадських організацій екологічного спрямування та зацікавлених територіальних громад при прийнятті екологічно-значимих рішень.

7. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони довкілля трансформуються у норми національного законодавства у такій послідовності: проголошення міжнародно-правового стандарту у сфері охорони довкілля → міжнародне визнання та безумовна підтримка цього правила поведінки → прийняття національних екологічних стратегій, концепцій, програм та планів дій органів державної влади (декларативна форма імплементації) → розробка і прийняття норм національного законодавства (регулятивна форма імплементації) → визначення безпосередніх шляхів реалізації міжнародно-правових стандартів у національній системі права (організаційна форма імплементації). Тому міжнародно-правовий стандарт у сфері охорони довкілля, утворившись із звичайної міжнародно-правової «спроби» визначити певні цілі, завдання, принципи, отримує безпосереднє практичне застосування, визнання і закріплення у національному законодавстві.

8. Механізм реалізації міжнародно-правових стандартів у галузі охорони довкілля передбачає:

1) юридичне закріплення → правова форма концептуального закріплення міжнародно-правових стандартів та їх організаційно-правове забезпечення;

2) фактичне застосування → зміст і обсяг екологічно-правових стандартів у формі спеціальних правил регламентації здійснення природоохоронної та обмеження господарської діяльності;

3) інституційне забезпечення → створення спеціально уповноважених органів, розподіл коштів, які спрямовуються на дотримання та виконання міжнародно-правових стандартів і запобігання вчиненню правопорушень у сфері охорони довкілля;

4) компенсаційне забезпечення → визначення еколого-правової відповідальності на міжнародному та національному рівнях, застосування відповідних санкцій за вчинені екологічні правопорушення і спрямування одержаних від цього коштів на відновлення та покращення стану довкілля.

9. Основними сферами правового впливу глобальних міжнародних договорів є запобігання забрудненню атмосферного повітря, руйнуванню озонового шару, зміні клімату, втраті біологічного різноманіття та забрудненню довкілля токсичними і небезпечними речовинами. Встановлення міжнародно-правових стандартів у сфері охорони довкілля запобігає погіршенню загального стану навколишнього природного середовища, забезпечує охорону та здійснення контролю за використанням природних ресурсів, регламентує будь-яку торгівлю, що може негативно відобразитися на довкіллі, а також дозволяє ефективно здійснювати оцінку антропогенного впливу на довкілля.

10. Європейські конвенції як джерела екологічного права України відображають актуальні екологічні проблеми для європейського континенту: запобігання втратам біологічного та ландшафтного різноманіття, посилення охорони дикої флори і фауни та природних середовищ існування. Для покращення результатів імплементації європейських конвенцій у сфері охорони довкілля необхідно: 1) враховуючи зарубіжний досвід, внести відповідні зміни до національного законодавства; 2) скасувати усі застереження з української сторони, передбачені у Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі; 3) об'єктивно оцінювати ефективність виконання Україною європейських конвенцій та реально відображати їх результати у Національних імплементаційних звітах; 4) усунути порушення екологічного законодавства, виявлені Постійним комітетом Бернської конвенції; 5) розробити програму дій щодо покращення правового регулювання, забезпечення превентивних заходів та суттєве посилення санкцій за навмисне добування, відлов або вбивство кажанів та інших видів тварин, занесених до Червоної книги, знищення або пошкодження місць їх схованок; 6) передбачити у державному бюджеті України належне фінансування заходів, пов'язаних із імплементацією європейських конвенцій.

11. Метою регіональних міжнародних еколого-правових угод є досягнення максимального результату згідно з концепцією сталого розвитку на рівні локальних природних систем у сфері охорони довкілля. Ці договори поєднують у собі охорону довкілля і життя місцевих громад згідно з принципом сталого розвитку шляхом всебічного спостереження та контролю за конкретним унікальним географічним регіоном.

12. Апроксимація законодавства України до положень Директив ЄС в секторі управління довкіллям та інтеграції екологічної політики в інші галузеві політики передбачає вжиття загальних та спеціальних заходів. Загальні заходи стосуються кожної Директиви ЄС з цього сектора незалежно від її специфіки і передбачають: 1) прийняття відповідного спеціального національного законодавства та визначення уповноваженого органу з конкретного питання; 2) визначення процедури консультацій з громадськістю з екологічних питань; 3) забезпечення максимального доступу для громадськості у реалізації

екологічно-значимих рішень; 4) забезпечення домовленості з сусідніми державами щодо обміну екологічною інформацією; 5) встановлення процедури консультацій та налагодження співпраці між органами влади та місцевого самоврядування з питань охорони навколишнього природного середовища. Спеціальні заходи апроксимації конкретних Директив ЄС у галузі охорони довкілля передбачені безпосередньо Додатком XXX Угоди про асоціацію і в кожному випадку залежать від специфіки закріплених в Директиві ЄС норм права.

13. Джерела права Європейського Союзу здійснюють опосередкований вплив на національне законодавство і передбачають конкретні зобов'язання перед державами-членами Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною і ЄС, а саме необхідність апроксимації національного законодавства до джерел права ЄС.

14. Попри відсутність у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод норм про екологічні права існує безпосередній зв'язок між правом на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла, передбаченого статтею 8 Конвенції, та правом на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Недотримання екологічних норм може зашкодити не лише здоров'ю, але й власності, приватному та сімейному життю громадян, створити неможливість для використання людиною своєї нерухомості, що обґрунтовано у численних зверненнях до ЄСПЛ. Тим часом економічні інтереси не повинні переважати над екологічними при вирішенні будь-яких суспільних питань.

15. З метою вирішення проблем, які випливають із рішень Європейського суду з прав людини, де Україна виступала відповідачем в екологічних справах, вбачається за потрібне:

1) забезпечити оптимальне співвідношення між публічними інтересами громади і держави та приватними екологічними інтересами громадян;

2) підвищити санкції за ті порушення екологічного законодавства, що спричинили шкоду здоров'ю населення прилеглих до осередку забруднення територій;

3) дотримуватися процесуальних строків вирішення спорів, що стосуються порушення екологічних прав громадян;

4) законодавчо передбачити створення тимчасових спеціальних екологічних комісій (ТСЕК) для виявлення причин, можливих наслідків і шляхів та засобів усунення екологічно небезпечної діяльності на локальному рівні, що будуть складатися з представників публічної адміністрації, місцевої громади, громадських організацій, експертів-екологів, а також проводитимуться із залученням до розгляду і вирішення справ потерпілих від екологічно небезпечної діяльності осіб (якщо такі є на момент створення та роботи комісії).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Шпарик Н.Я. Поняття та ознаки міжнародно-правового акту як джерела екологічного права України / Н.Я. Шпарик // Вісник Львів. ун-ту. Серія юридична. – Львів : Львів. нац. ун-т. імені Івана Франка, 2014. – Вип. 59. – С. 312–318.

2. Шпарик Н.Я. Види міжнародно-правових актів як джерел екологічного права України / Н.Я. Шпарик // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2014. – Вип. 63. – С. 196–201.

3. Шпарик Н.Я. Проблеми імплементації міжнародно-правових актів в екологічне законодавство України / Н.Я. Шпарик // Право і суспільство. – 2014. – № 4. – С. 124–130.

4. Shparyk N. The Notion and Structure of International Legal Standards in the Field of Environmental Protection / Nazar Shparyk // Zagadnienia społeczno-ekonomiczne, polityczne, kulturalne i religijne w badaniach polskich, słowackich oraz ukraińskich. Т. III Prawo – Gospodarka – Polityka. – 2014. – С. 127–135.

5. Шпарик Н. Я. Адаптація екологічного законодавства України до стандартів Європейського Союзу / Н.Я. Шпарик // Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту. Серія «Право». – 2015. – С. 212–217.

6. Шпарик Н.Я. Рішення Європейського суду з прав людини як джерела екологічного права України / Н.Я. Шпарик // Вісник Львів. ун-ту. Серія юридична. – Львів : Львів. нац. ун-т. імені Івана Франка, 2016. – Вип. 62. – С. 160–168.

Тези доповідей наукових конференцій

7. Шпарик Н. Я. Основні ознаки міжнародно-правового акту як джерела екологічного права України / Н.Я. Шпарик // XII Міжнар. студентсько-аспірантська конф. «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи» (м. Львів, 26–28 квіт., 2013 р) : тези доп. – Львів : Юридичний ф-т Львів нац. ун-ту імені Івана Франка, 2013. – С. 126–128.

8. Шпарик Н. Я. Поняття міжнародно-правового акту як джерела екологічного права / Н.Я. Шпарик // Актуальні проблеми реформування земельних, екологічних, аграрних та господарських правовідносин : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 17–18 трав. 2013 р.). – Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права, 2013. – С. 97–99.

9. Шпарик Н. Я. Взаємовплив міжнародно-правових актів і національного екологічного законодавства / Н.Я. Шпарик // Круглий стіл присвячений пам'яті

проф. Ю.О. Вовка «Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права» (м. Харків, 24 трав. 2013 р.). – Х., 2013. – С. 150–152.

10. Шпарик Н. Я. Стокгольмська декларація з навколишнього середовища 1972 року як джерело екологічного права / Н.Я. Шпарик // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. «Дванадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 8-9 листоп. 2013 р.) : [у 4 ч.]. – Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права, 2013. – Ч. 1.– С. 169–171.

11. Шпарик Н. Я. Види міжнародно-правових актів як джерел екологічного права України / Н.Я. Шпарик // Правові відносини: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. Матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 листоп. 2013 р.) / за заг. ред. В.П. Нагребельного, Н.М. Пархоменко, М.М. Шумила. – К. : Ніка-Центр, 2013. – С. 256–260.

12. Шпарик Н. Я. Альпійська та Карпатська конвенції: завдання та значення для охорони довкілля / Н.Я. Шпарик // Міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави», присвячена пам'яті видатних вчених-юристів П.О. Недбайла, О.В. Сурілова, В.В. Копейчикова (м. Львів, 6 груд. 2013 р.) : тези доп. – Львів : Юридичний ф-т Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2013. – С. 40–43.

13. Шпарик Н. Я. Міжнародно-правові стандарти у галузі охорони довкілля і національне екологічне законодавство / Н.Я. Шпарик // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XX звітної наук.-практ. конф. (м. Львів, 6–7 лют. 2014 р.). – Львів : Юридичний ф-т Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2014. – С. 279–282.

14. Шпарик Н. Я. Структурні елементи міжнародно-правових стандартів у галузі охорони довкілля / Н.Я. Шпарик // Права людини і довкілля у новій Україні: на честь проф. С.М. Кравченко : зб. статей та тез міжнар. міждисциплінарного симпозіуму (м. Львів, 20–21 верес. 2014 р.). – Львів, 2015. – С. 31–36.

15. Шпарик Н. Я. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція) як джерело екологічного права України / Н. Я. Шпарик // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XXI звітної наук.-практ. конф. (м. Львів, 12–13 лют. 2015 р.) : у 2 ч. – Львів : Юридичний ф-т Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2015. – Ч. 2. – С. 67–70.

16. Шпарик Н. Я. Практика Європейського суду з прав людини як джерело екологічного права України / Н.Я. Шпарик // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XXII звітної наук.-практ. конф. (Львів, 4–5 лют. 2016 р.) : у 2 ч.– Львів : Юридичний ф-т Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2016. – Ч. 2. – С. 43–46.

17. Шпарик Н. Я. Стратегія адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу / Н.Я. Шпарик // Актуальні проблеми соціального права : матеріали всеукр. «круглого столу», присвяченого 40-річчю кафедри соц. права (м. Львів, 1 квіт. 2016 р.) – Львів : Кафедра соц. права Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка ; Укр. центр соц. прав. досліджень, 2016. – С. 259–263.

18. Шпарик Н. Я. Апроксимація стратегічної екологічної оцінки в екологічне законодавство України / Н.Я. Шпарик // Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання земельних, аграрних та екологічних відносин : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18 листоп. 2016 р.) / за заг. ред. П.Д. Пилипенка – Львів, 2016. – С. 222–225.

АНОТАЦІЯ

Шпарик Н.Я. Міжнародно-правові акти як джерела екологічного права України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2016.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню міжнародно-правових актів як джерел екологічного права України. Розкрито їх поняття, значення, ознаки та види, проаналізовано критерії класифікації цих актів.

Значну увагу приділено процесу імплементації міжнародно-правових актів у національне екологічне законодавство. Запропоновано новий термін та подано авторське визначення поняття «міжнародно-правовий стандарт у галузі охорони довкілля», відображено послідовність трансформації таких стандартів у норми національного законодавства та виділено механізм реалізації цих стандартів: юридичне закріплення, фактичне застосування, інституційне та компенсаційне забезпечення.

З'ясовано роль та значення глобальних, європейських та регіональних міжнародних договорів у сфері охорони довкілля для законодавства України. Здійснено аналіз впливу джерел права Європейського Союзу у рамках забезпечення виконання Додатку ХХХ Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що стосуються навколишнього природного середовища.

Проаналізовано рішення Європейського суду з прав людини щодо України, які мають екологічний характер, здійснено узагальнення недоліків діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, які призвели до порушень екологічних прав громадян України, що впливають із справ, де наша держава виступала відповідачем та запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: міжнародно-правовий акт, міжнародний договір, джерело екологічного права, рішення Європейського суду з прав людини, екологічні права, міжнародно-правовий стандарт, охорона довкілля, імплементація, апроксимація.

АННОТАЦІЯ

Шпарык Н.Я. Международно-правовые акты как источники экологического права Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.06 – земельное право; аграрное право; экологическое право; природоресурсное право. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины, Киев, 2016.

Диссертация посвящена комплексному исследованию международно-правовых актов как источников экологического права Украины. Раскрыто их понятия, значение, признаки и виды, проанализированы критерии классификации этих актов.

Значительное внимание уделено процессу имплементации международно-правовых актов в национальное экологическое законодательство. Предложено новое понятие и представлено авторское определение дефиниции «международно-правовой стандарт в области охраны окружающей среды», отражены последовательность трансформации таких стандартов в нормы национального законодательства и выделено механизм реализации этих стандартов: юридическое закрепление, фактическое применение, институциональное и компенсационное обеспечения.

Выяснена роль и значение глобальных, европейских и региональных международных договоров в области охраны окружающей среды для законодательства Украины. Проведен анализ влияния источников права Европейского Союза в рамках обеспечения выполнения Приложении XXX Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом, касающихся окружающей среды.

Проанализированы решения Европейского суда по правам человека по экологическим делам, ответчиком по которым является Украина. Осуществлено обобщение недостатков деятельности органов государственной власти и местного самоуправления, которые привели к нарушениям экологических прав граждан Украины, предложены пути их устранения.

Ключевые слова: международно-правовой акт, международный договор, источник экологического права, решение Европейского суда по правам человека, экологические права, международно-правовой стандарт, охрана окружающей среды, имплементация, аппроксимация.

ANNOTATION

Shparyk N. Y. International legal acts as sources of environmental law in Ukraine. – The manuscript.

The dissertation for obtaining the academic degree of candidate of legal sciences with a specialization 12.00.06. – Land Law; Agrarian Law; Environmental Law; Natural Resources Law. – Kyiv National Taras Shevchenko University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2016.

Dissertation is devoted to complex research of international instruments as sources of environmental law in Ukraine. Their concept, meaning, characteristics and types are investigated and main criteria for classification of these acts are analyzed.

The fact that international legal acts as sources of environmental law in Ukraine are the part of national environmental legislation and the factor of its further development is proved as far as international legal standards in environmental protection are progressive, contribute to improvement of existing environmental regulations and formulate compulsory environmentally reasonable regulations which require ratification by the Verkhovna Rada of Ukraine and implementation of national environmental legislation.

Special attention is paid to the process of implementation of international instruments into national environmental legislation. The new term is proposed and the author's definition of "international legal standards for the environment" is presented which shows the sequence of the transformation standards into domestic law. The implementation mechanism of those standards is highlighted namely legal consolidation, actual use, institutional and compensation ensuring.

It is also indicated that sources of "soft law" in the system of international legal acts in the field of environmental protection take a special place: they do not pass the ratification procedure and are advisory in nature. By implementation of principles of these acts each state aims to respect the interests of all and protect the integrity of the global system of environmental protection for future generations. Acts of "soft law" in this area form the international legal standards and develop a position previously adopted by international legal acts, so that they are emerging from the principles of international legal acts. A main threat in case of failure or neglect of environmental law principles is deterioration of the environment and the global scale of this deterioration.

The role and significance of global, European and regional international treaties on environmental legislation of Ukraine is clarified. The impact of EU law sources enforcement within Appendix XXX of the Association Agreement between Ukraine and the European Union concerning the environment is analyzed.

The decisions of the European Court of Human Rights on Ukraine, which have ecological character, are analyzed. The generalizations of shortcomings of public authorities and local governments, which have led to violations of environmental

rights in Ukraine arising from cases where our government acted as defendant, are made and some ways of their elimination are proposed.

Key words: international legal act, international treaty, source of environmental law, European Court of Human Rights, environmental law, international legal standards, defense of the environment, implementation, approximation.